

Prof. dr Ivanka Marković

Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

PRAVO NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

Pravo na suđenje u razumnom roku proizilazi iz člana 6. stav 1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kojim je garantovano da svako tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, formiranim na osnovu zakona. Ovako proklamovano pravo na suđenje u razumnom roku, bez mehanizama zaštite u slučaju njegove povrede, nije u većoj mjeri uticalo na efikasnost pravosudnog sistema i vremensko trajanje pojedinih postupaka.

U cilju obezbjeđivanja zakonske zaštite ovog prava u Republici Srpskoj je 2020. godine usvojen poseban zakon kojim su predviđena pravna sredstva za zaštitu ovog prava, uslovi za njihovu primjenu, nadležnost za postupanje, kriterijumu za utvrđivanje povrede prava na suđenje u razumnom roku kao i pravično zadovoljenje zbog povrede ovog prava.

U radu se analiziraju pojedina rješenja Zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku i ukazuje na praksu Evropskog suda za ljudska prava u vezi sa povredom člana 6 stav 1 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ključne riječi: Razuman rok; Zahtjev za ubrzanje postupka; Tužba za utvrđivanje povrede prava na suđenje u razumnom roku; Pravično zadovoljenje

1. OPŠTE NAPOMENE

Pravo na suđenje u razumnom roku proizilazi iz prava na pravično suđenje koje je garantovano članom 6 stav 1 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda¹ (u daljem tekstu: Konvencija). Prema ovom članu „svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama

Ivanka Marković, ivanka.markovic@pf.unibl.org.

¹ Bosna i Hercegovina je ratifikovala ovu Konvenciju 12. jula 2002. godine, a Ustav Bosne i Hercegovine u članu 2 proglašava je direktno primjenjivom u Bosni i Hercegovini, odnosno u Republici Srpskoj.

ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona“. Dakle, pravo na pravično suđenje, pored zahtjeva da se suđenje odvija pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonito formiranim sudom, obuhvata i zahtjev da se suđenje odvija u razumnom roku. Povelja o osnovnim pravima Evropske unije u članu 47 (Pravo na djelotvoran pravni lijek i na pravično suđenje) takođe predviđa da „svako ima pravo na pravično i javno suđenje u razumnom roku pred nezavisnim, nepristrasnim i zakonom prethodno ustanovljenim sudom“.

Iz prethodno rečenog proizilazi da pravo na suđenje u razumnom roku predstavlja osnovno pravo koje pripada svakom čovjeku. Obzirom da predstavlja komponentu prava na pravično suđenje može se reći da, u cilju ostvarenja istog, država ima obavezu da obezbijedi uslove za brzo i efikasno odvijanje sudskih postupaka u interesu pojedinaca o čijim pravima i obavezama se odlučuje ili protiv kojih se vode određeni postupci, kao i u interesu pravne sigurnosti i vladavine prava.

U uskoj vezi sa pravom na pravično suđenje jeste i pravo na djelotvoran pravni lijek kojim se, prema odredbi člana 13 Konvencije, obezbjeđuje da svako kome su povrijeđena prava i slobode predviđeni u ovoj Konvenciji, ima pravo na djelotvoran pravni lijek pred nacionalnim vlastima, bez obzira jesu li povredu izvršila lica koja su postupala u službenom svojstvu. Preporuka Komiteta ministara Savjeta Evrope Rec (2010) 3 o efikasnim pravnim sredstvima za predugo trajanje postupaka, državama članicama ukazuje da prekomjerna kašnjenja u sprovođenju pravde predstavljaju ozbiljnu opasnost, posebno za poštovanje vladavine prava i pristup pravdi i da je pretjerano dugo trajanje postupaka često uzrokovano sistemskim problemima. Kršenje ovog prava je i najčešći razlog pokretanja postupka pred Evropskim sudom za ljudska prava. Državama članicama se stoga preporučuje da preduzmu sve neophodne mjere kako bi osigurale da se sve faze domaćih postupaka, bez obzira na njihovu karakterizaciju u domaćem pravu (građansko ili u vezi sa krivičnom optužbom) sprovode u razumnom roku te da u tu svrhu osiguraju da postoje mehanizmi za identifikaciju postupaka kod kojih postoji opasnost da će dugo trajati i koji su osnovni razlozi za to. Državama se dalje preporučuje da obezbijede postojanje efikasnog pravnog lijeka pred nadležnim organima u slučajevima u kojima je moguće dokazati tvrdnju o povredi prava na suđenje u razumnom roku.²

Međutim, i pored činjenice da je pravo na suđenje u razumnom roku, kao i zaštita ovog prava, predviđeno navedenim pravnim aktima, predugo trajanje sudskih postupaka je problem koji se javlja u velikom broju država. Dešava

² Preporuka *CM/Rec(2010)3* Komiteta ministara Savjeta Evrope usvojena je 24. februara 2010. godine.

se da građani nekada decenijama čekaju na rješavanje sporova (npr. parnični postupci koji traju dvije pa čak i tri decenije) i da zbog sporosti sudskog rješavanja gube povjerenje u pravosudne institucije (smatrajući to izrazom državne nemoći).³ Zaštitu prava na suđenje u razumnom roku građani Bosne i Hercegovine su ostvarivali podnošenjem apelacije Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine i Evropskom sudu za ljudska prava. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je u velikom broju predmeta razmatrao i utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku te naložio hitno postupanje ili odredio rok za donošenje odluke i dosudio nadoknadu nematerijalne štete. Prema podacima Kancelarije pravnog predstavnika Republike Srpske u 2017. godini Ustavni sud BiH je donio 109 pravosnažnih odluka kojima je dosuđena naknada nematerijalne štete u iznosu od 268.842 KM, a 2018. godine je doneseno 88 odluka kojima je utvrđen ukupan iznos naknade nematerijalne štete u visini od 59.550 KM. Od januara 2019. do septembra 2019. godine donesene su 44 odluke i utvrđena naknada nematerijalne štete u visini od 38.550 KM, a od septembra 2019. do juna 2020. godine donesena je 41 odluka kojom je utvrđena naknada nematerijalne štete u visini od 54. 200 KM.⁴

Kao razlozi povrede prava na suđenje u razumnom roku najčešće se navodi predugo trajanje sudskih postupaka i veliki broj zaostalih predmeta. U cilju rješavanja uočenih nedostataka i obezbjeđivanja zakonske zaštite prava na suđenje u razumnom roku u Republici Srpskoj je u septembru mjesecu 2020. godine usvojen Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku.⁵ Na ovaj način je provedena i odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine AP-1356/17 iz 2018. godine kojom je vlastima naloženo da zakonski urede zaštitu prava na suđenje u razumnom roku.

2. OSNOVNE KARAKTERISTIKE ZAKONA O ZAŠTITI PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku (u daljem tekstu: Zakon) je prvi zakon te vrste donesen u Bosni i Hercegovini sa ciljem da se građanima Republike Srpske omogući da pred nacionalnim sudovima

³ Da li je uzrok takvog stanja neefikasnost pravosudnog sistema ili kompleksnost i prenormiranost sudskih postupaka, ostaje otvoreno pitanje kojim se nećemo baviti u ovom radu.

⁴ Podaci navedeni prema Nacrtu zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku Republike Srpske.

⁵ Narodna skupština Republike Srpske je na Devetoj redovnoj sjednici, održanoj 25. i 26. februara 2020. godine, razmatrala i usvojila Nacrt zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku. Autorka ovog teksta je, prilikom rasprave o Nacrtu, ukazala ne određene propuste i nejasnoće ponuđenog teksta te ponudila rješenja koja su uglavnom uvažena prilikom izrade Prijedlog zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku (usvojen na Dvanaestoj redovnoj sjednici u septembru 2020. godine). Zakon je objavljen u Službenom glasniku Republike Srpske broj 99/20 od 13.10.2020. godine, a stupio je na snagu 1. januara 2021. godine.

ostvare pravo na zaštitu prava na suđenje u razumnom roku. Zakonom su predviđeni subjekti prava na sudsku zaštitu zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, pravna sredstva za zaštitu ovog prava, kriterijumi za ocjenu trajanja suđenja u razumnom roku, nadležnost za odlučivanje, vrste pravičnog zadovoljenja i niz drugih pitanja u cilju obezbjeđivanja djelotvorne zaštite ovog prava.

Prema odredbi člana 2 ovog Zakona, subjekat prava na sudsku zaštitu zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku je *svako ko smatra da nije u razumnom roku odlučeno o njegovim građanskim pravima i obavezama ili krivičnoj optužbi protiv njega*. Iz navedenog proizilazi da pravo na suđenje u razumnom roku nije primjenjivo na sve sudske postupke već samo na one postupke u kojima se odlučuje o građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi. U skladu sa Direktivom 2012/29/EU Evropskog parlamenta i Savjeta od 25. oktobra 2012. godine o uspostavi minimalnih standarda za prava, pomoć i zaštitu žrtava krivičnih djela te o zamjeni Okvirne odluke Savjeta 2001/220/JHA kojom se u članu 16 propisuje državama članicama da osiguraju žrtvama u toku krivičnog postupka pravo na donošenje odluke o naknadi štete, u razumnom roku, zakonodavac je proširio primjenu ovog prava i *na oštećenog u krivičnom postupku i oštećenog kao tužioca, ako su istakli imovinskopravni zahtjev*.

Činjenica je da mnogi pojmovi Konvencije imaju “autonomno” značenje te se njihovo tumačenje u praksi Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP) ponekad razlikuje od tumačenja koja im daju organi nacionalne vlasti. Kada je u pitanju zaštita prava na pravično suđenje, treba reći da je jedno od pitanja na koje je ESLJP trebao odgovoriti bilo pitanje na šta se odnose termini „odlučivanje o krivičnoj optužbi” i „odlučivanje o građanskim pravima i obavezama”. Zavisno od širine tumačenja ovih pojmova mijenjala se i praksa ESLJP u vezi utvrđivanja povrede ovog prava. Pri tome nisu postojale dileme u vezi tumačenja pojma „građanska prava i obaveze” kada su u pitanju građanski – parnični odnosi u kome preovladavaju elementi privatnog prava, kao što su sporovi između pojedinaca koji se tiču obligacionog prava, ugovora i porodičnog prava. Problem je postojao u vezi sa pitanjem da li se član 6 stav 1 može primijeniti i na sporove između pojedinaca i države u vezi sa pravima koja, u nekim pravnim sistemima spadaju u javni, a ne u privatni domen prava, dakle u sporovima koji se odvijaju pred administrativnim pravosuđem. Sud je zauzeo stanovište da se takva predstavka može prihvatiti ako se u nacionalnom sistemu odlučivalo o zaštiti građanskih prava i obaveza, odnosno o imovinskim pravima. I upravo u ovim slučajevima dolazi do izražaja autonomno značenje ovih prava jer bi se u protivnom ostavljala mogućnost Visokim stranama ugovornicama da osujete garancije pravičnog suđenja iz člana 6 stav 1 tako što bi jednostavno mogle da proglase određene

ne djelove prava kao „javna” ili „administrativna” čime bi se stvorila pravna nesigurnost u zaštiti prava na pravično suđenje u čitavoj Evropi.⁶ Dakle, ne postoji univerzalna definicija „građanskog prava” te se u svakom konkretnom slučaju polazi od toga da li je ishod postupka odlučujući za građanska prava i obaveze. Tako npr. postupci o građanskim pravim i obavezama odnose se na sporove u vezi sa pravima iz ugovornih odnosa građana, isplate duga, naknade štete, smetanja posjeda, uknjižbe prava vlasništva, stanarskim pravom, otkazom ugovora o zakupu poslovnih prostorija, troškovi parničnog i izvršnog postupka, postupci u vezi prava na penziju, prekid radnog odnosa itd.⁷ Prilikom utvrđivanja postojanja „krivične optužbe” u konkretnom slučaju potrebno je da postoji jedan od tri elementa: kvalifikacija djela kao krivičnog djela u domaćem pravu, priroda djela i priroda i stepen težine moguće kazne. Prema praksi ESLJP, pod ovim pojmom su se podrazumijevali prekršaji, privredni prestupi, predmeti u vezi plaćanja novčane kazne zbog vrijeđanja suda, postupci u vezi sa plaćanjem novčane kazne zbog saobraćajnog prekršaja, itd.⁸ Čini se ipak da je mnogo teže utvrditi značenje termina „u razumnom roku” jer se postupci međusobno razlikuju po svojim karakteristikama i pravilima provođenja, što je konačno i rezultiralo zaključkom da se radi o terminu koji predstavlja faktičko pitanje i koji se mora utvrđivati u svakom konkretnom slučaju, u zavisnosti od svih okolnosti datog slučaja.

Zaštita prava na suđenje u razumnom roku može se organizovati na jedan od tri moguća sistema: preventivni, kompenzacijski i kombinovani. Preventivni sistem podrazumijeva skup mjera kojima se ubrzava postupak koji je već u toku, a kompenzacijski predviđa pravne lijekove kojima se omogućava naknada, tj. kompenzacija zbog dugog trajanja postupka. Smatra se da kombinovani sistem, koji predviđa pravne lijekove za ubrzanje postupka koji je već u toku i pravne lijekove koji omogućavaju naknadu/ kompenzaciju zbog postupka koji je završen, ali je u njemu utvrđeno kršenje prava na suđenje u „razumnom roku”, pruža najbolju zaštitu prava na pravično suđenje i predstavlja model zaštite koji je prihvaćen i ovom Zakonu. To proizilazi iz odredbe člana 4 kojim je predviđeno da su *pravna sredstva za*

⁶ Navedeno prema Vodič kroz član 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima – pravo na pravično suđenje, Podgorica, septembar 2019. godine, 4–7.

⁷ Opširnije o ovome vid. Vodič suđenje u razumnom roku (u daljem tekstu: Vodič), izdavači: Ustavni sud Bosne i Hercegovine, The AIRE Centar, Sarajevo 2021, 20–22.

⁸ Vidite Vodič, 22, 23. Kao polazna osnova za ocjenu primjenjivosti ovog člana Konvencije na krivične postupke uzima se predmet *Engel i drugi protiv Holandije*. U ovom predmetu je zauzeto stanovište da su *kriterijumi odnosno osnovna načela o kojima se vodi računa: 1. razvrstavanje po domaćem pravu – ukazuje da ukoliko je određeno ponašanje ili nečinjenje određeno kao krivično djelo nacionalnim zakonima uzeće se kao polazna tačka; 2. priroda djela – jedno od pitanja po ovom kriterijumu jeste da li je svrha pravne norme kažnjavanje ili odvratanje od određenog ponašanja; 3. težina zapriječene kazne koja bi mogla biti izrečena određenom licu gdje se kao kriterijum određuje gornja granica koja je propisana domaćim zakonom.*

zaštitu prava na suđenje u razumnom roku zahtjev za ubrzanje postupka i tužba za utvrđivanje povrede prava na suđenje u razumnom roku i na pravično zadovoljenje zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku.

2.1. Zahtjev za ubrzanje postupka

Da bi stranka mogla da ostvari pravo na pravično zadovoljenje zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, ona mora prvo da podnese zahtjev za ubrzanje postupka. Zahtjev se podnosi sudu pred kojim se vodi postupak, a o njemu odlučuje predsjednik suda. Ako se radi o predmetu u kojem postupka predsjednik suda, o zahtjevu za ubrzanje postupka odlučuje zamjenik predsjednika suda.⁹ Da bi sud postupao po zahtjevu, zahtjev za ubrzanje postupka mora da sadrži sljedeće elemente: ime i prezime podnosioca zahtjeva za ubrzanje postupka, adresu njegovog prebivališta ili boravišta, odnosno naziv i sjedište, ime i prezime zakonskog zastupnika, odnosno punomoćnika podnosioca zahtjeva i adresu njegovog prebivališta ili boravišta, odnosno naziv i sjedište, poslovni broj predmeta na koji se odnosi zahtjev za ubrzanje postupka i podatke i okolnosti u vezi sa predmetom na koji se odnosi zahtjev za ubrzanje postupka.

Rok u kojem predsjednik suda odlučuje o podnesenom zahtjevu za ubrzanje postupka iznosi 60 dana od dana prijema tog zahtjeva u sud (član 10 Zakona).¹⁰ U navedenom roku se treba donijeti odluka o zahtjevu za ubrzanje postupka, pri čemu postoji mogućnost da predsjednik suda odbaci zahtjev za ubrzanje postupka ukoliko ne sadrži obavezne elemente ili je neuredan, odnosno ako je podnesen od neovlaštenog lica. Ukoliko zahtjev ne bude odbačen iz navedenih razloga, predsjednik suda će u roku od 15 dana od dana prijema zahtjeva za ubrzanje postupka, zatražiti od sudije koji postupka u predmetu izvještaj o dužini trajanja postupka, razlozima zbog kojih postupak nije okončan i mišljenje o roku u kojem se predmet može riješiti, a može i da izvrši uvid u spis predmeta. Sudija koji postupka dužan je da predsjedniku suda dostavi izvještaj odmah, a najkasnije u roku od osam dana od dana dostavljanja navedenog zahtjeva (čl. 9). Nakon toga predsjednik suda treba da u roku za odlučivanje (član 10) donese odluku o osnovanosti ili neosnovanosti zahtjeva.

⁹ Iako je navedeno rješenje bilo predmet kritike prilikom diskusije o Načrtu zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku na sjednici Narodne skupštine Republike Srpske kao i prilikom stručne rasprave, predlagač zakona je ostao pri njemu iako u okruženju postoje i drugačija zakonska rješenja na koja se ukazivalo i koja su se predlagala. Ostaje da praksa pokaže da li je ovo rješenje adekvatno ili ne.

¹⁰ Posebno pitanje o kojem je bilo mnogo diskusije prilikom usvajanja ovog Zakona jeste pitanje koliko vremena je potrebno za donošenje odluke po ovom zahtjevu. Imajući u vidu da se radi o zahtjevu za ubrzanje postupka učesnici u raspravi su smatrali da rok mora biti kratak, najduže 30 ili 40 dana, ali je predlagač ostao pri svom stavu da je to rok od 60 dana.

Dakle, predsjednika suda bez provođenja postupka odbacuje zahtjev za ubrzanje postupka, a iz odredbe člana 11 stav 2 ovog Zakona (Neosnovanost zahtjeva za ubrzanje postupka) proizilazi da predsjednik suda bez provođenja postupka može zahtjev rješenjem i odbiti. Naime, u stavu 2. člana 11 se kaže: „Predsjednik suda rješenjem odbija zahtjev za ubrzanje postupka kada ocijeni da je zahtjev za ubrzanje postupka očigledno neosnovan“, dok se u stavu 3 istog člana navodi: „Ako predsjednik suda, nakon sprovedenog postupka, utvrdi da nije došlo do neopravdanog odugovlačenja postupka i odlučivanja o predmetu, rješenjem odbija zahtjev za ubrzanje postupka kao neosnovan“. Logičikim tumačenjem se zaključuje da predsjednik suda, bez provođenja postupka, može ocijeniti da je zahtjev za ubrzanje postupka očigledno neosnovan, te se postavlja pitanje na osnovu kojih kriterija se vrši ovo utvrđivanje. Naime, članom 5 ovog Zakona je predviđeno da se u postupku odlučivanja o pravnim sredstvima za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku u obzir uzimaju sljedeći kriterijumu: 1) složenost predmeta u činjeničnom i pravnom smislu, 2) ponašanje suda i drugih republičkih organa uprave, organa jedinica lokalne samouprave, javnih službi i drugih nosilaca javnih ovlašćenja, 3) ponašanje podnosioca pravnog sredstva, i 4) značaj predmeta za podnosioca pravnog sredstva. U navedenom slučaju predsjednik suda meritorno odlučuje o zahtjevu, ali bez provođenja postupka, dakle, bez obaveze da razmatra navedene kriterije, te donosi odluku da je zahtjev za ubrzanje postupka očigledno neosnovan i rješenjem ga odbija. Smatramo da navedeno rješenje ostavlja mogućnost za proizvoljno tumačenje, a samim tim i za neujednačeno postupanje, te da je bilo bolje da je zakonodavac, prilikom predviđanja ove mogućnosti, dao precizniju normu kojom bi se predvidjelo npr. da predsjednik suda može zahtjev za ubrzanje postupka rješenjem odbiti i bez provođenja postupka ako je zahtjev, obzirom na vremenski tok rješavanja predmeta na koji se zahtjev odnosi, očigledno neosnovan ili ako je podnosilac zahtjeva svojim neadekvatnim postupcima doprinjeo dužini trajanja postupka.¹¹ Na ovaj način bi bilo jasno da predsjednik suda može ocijeniti osnovanost zahtjeva na osnovu podataka o vremenu preduzimanja pojedinih procesnih radnji u konkretnom predmetu te da može doći do zaključka da je npr. sud postupao u skladu sa zakonskim rokovima preduzimanja istih ili da je sud preduzimao procesne radnje u skladu sa objektivnim uslovima suđenja (npr. vrijeme pandemije). U takvim situacijama bi se i bez provođenja postupka opravdano moglo zaključiti da je zahtjev za ubrzanje postupka očigledno neosnovan. Kao primjer za očigledno neosnovan zahtjev za ubrzanje postupka može se uzeti predmet iz prakse Ustavnog suda BiH, Odluka broj AP 1362/13 od 6. novembra 2014.

¹¹ Slično rješenje predviđa Zakon o zaštiti prava na suđenje bez potrebnog odlaganja Republike Slovenije u članu 6, st. 1.

godine kojom je utvrđeno da „povreda prava na suđenje u „razumnom roku“ ne postoji u situaciji kada je na apelantov zahtjev određen prekid postupka, koji je trajao približno 11 godina, te kada postoji značajan apelantov doprinos dužini parničnog postupka, jer je u nastavku postupka Općinski sud odmah po prijemu apelantovog prijedloga zakazao pripremno ročište. Međutim, ročište je odgođeno u nekoliko navrata zbog toga što apelant nije obavijestio Opštinski sud o opozivu punomoći za punomoćnika, zatim, zbog činjenice da je adresa drugotužioca bila nepoznata, te zbog otkaza punomoći punomoćnika tužene, što se može smatrati objektivnim razlozima“.¹²

Ako predsjednik suda, nakon sprovedenog postupka, utvrdi da nije došlo do neopravdanog odugovlačenja postupka i odlučivanja o predmetu donosi rješenje kojim odbija zahtjev za ubrzanje postupka kao neosnovan.

Protiv navedenih rješenja o zahtjevu za ubrzanje postupka, podnosilac zahtjeva ima pravo žalbe predsjedniku neposredno višeg suda u roku od 15 dana od dana prijema rješenja. Sud kod koga se nalazi predmet, na zahtjev predsjednika neposredno višeg suda, u roku od tri dana od dana prijema tog zahtjeva, dostavlja predsjedniku neposredno višeg suda spise predmeta. Predsjednik neposredno višeg suda donosi rješenje u roku od 30 dana od dana prijema spisa predmeta. U tom roku, predsjednik neposredno višeg suda može rješenjem odbaciti nedopuštenu, neblagovremenu žalbu i žalbu izjavljenu od neovlašćenog lica, ako je nije odbacio predsjednik suda kod koga se predmet nalazi u radu, a može odbiti žalbu kao neosnovanu i potvrditi prvostepeno rješenje ili uvažiti žalbu i preinačiti rješenje.

U postupku po zahtjevu za ubrzanje postupka predsjednik suda može utvrditi da se neopravdano odugovlači postupak i odlučivanje o predmetu. U tom slučaju donosi rješenje i određuje rok za preduzimanje određenih procesnih radnji, koji ne može biti duži od tri mjeseca i primjeren rok u kojem ga sudija izvještava o preduzetim radnjama. Sudija nema pravo žalbe na ovo rješenje i dužan je da u ostavljenom roku izvještajem ili nekim drugim aktom u pisanoj formi obavijesti predsjednika suda o izvršenim procesnim radnjama. Predsjednik suda će o izvršenim procesnim radnjama obavijestiti podnosioca zahtjeva za ubrzanje postupka i na taj način se okončava postupak o zahtjevu za ubrzanje postupka.

Međutim, ako je zahtjev za ubrzanje postupka odbijen, podnosilac zahtjeva može da podnese novi zahtjev za ubrzanje postupka kada istekne šest mjeseci od dana prijema rješenja o odbijanju zahtjeva za ubrzanje postupka. Ovo se odnosi na podnosioca zahtjeva za ubrzanje postupka koji nije podnio žalbu na rješenje kojim je zahtjev odbijen kao i na podnosioca zahtjeva koji je podnio žalbu koja je odbijena.

¹² Vodič, 41.

Zakonom je posebno regulisan slučaj kada se zahtjev za ubrzanje postupka odnosi na postupak koji je u toku pred Vrhovnim sudom Republike Srpske (u daljem tekstu: Vrhovni sud). U tom slučaju o zahtjevu za ubrzanje postupka odlučuje Vijeće od troje sudija tog suda u roku od 90 dana od dana prijema tog zahtjeva, a koje može zahtjev rješenjem uvažiti ili odbiti kao neosnovan. Kada Vijeće Vrhovnog suda utvrdi da se neopravdano odugovlači postupak i odlučivanje o predmetu, rješenjem određuje rok za preduzimanje određenih procesnih radnji, koji ne može biti duži od tri mjeseca i primjeren rok u kojem ga sudija izvještava o preduzetim radnjama. Protiv ovog rješenja, žalba i revizija nisu dozvoljene.

2.2. Pravično zadovoljenje i tužba za utvrđivanje povrede prava na suđenje u razumnom roku i pravično zadovoljenje

Kao što smo prethodno rekli, pravna sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku koje predviđa ovaj Zakon su *zahtjev za ubrzanje postupka* i *tužba za utvrđivanje povrede prava na suđenje u razumnom roku i na pravično zadovoljenje zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku*.

Tužbu za utvrđivanje povrede prava na suđenje u razumnom roku i pravično zadovoljenje zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku (u daljem tekstu: tužba) može podnijeti tužilac koji je prethodno nadležnom sudu podnio zahtjev za ubrzanje postupka. Dakle, procesni uslov za podnošenje tužbe jeste da je stranka prethodno podnosila zahtjev za ubrzanje postupka, pri čemu je irelevantna odluka koju je sud donio postpajući po tom zahtjevu.

Tužba se podnosi Vrhovnom sudu, najkasnije u roku od šest mjeseci od dana prijema pravosnažne odluke donesene po zahtjevu stranke za ubrzanje postupka, a o tužbi odlučuje Vijeće od troje sudija. Obavezni elementi tužbe su: 1) ime i prezime tužioca, adresa njegovog prebivališta, odnosno boravišta, odnosno naziv tužioca i sjedište, 2) ime i prezime zakonskog zastupnika ili punomoćnika tužioca i adresa njegovog prebivališta, odnosno boravišta i sjedište, 3) poslovni broj predmeta ili druge podatke predmeta na osnovu kojih se može utvrditi na koji se predmet odnosi tužba, 4) potpis tužioca, zakonskog zastupnika ili punomoćnika. Uz tužbu, tužilac prilaže primjerak pravosnažnog rješenja kojim je odlučeno o zahtjevu za ubrzanje postupka. Vrhovni sud odlučuje o tužbi, a neblagovremenu tužbu i tužbu podnesenu od neovlašćenog lica, kao i tužbu koja je podnesena, a da prethodno nije podnesen zahtjev za ubrzanje postupka, rješenjem odbacuje. Odluka o tužbi se donosi najkasnije u roku od šest mjeseci od dana prijema tužbe.

Postupak po tužbi se odvija tako što Vrhovni sud upućuje zahtjev za dostavu spisa predmeta sudu kod kojeg se nalazi predmet povodom kojeg je podnesena tužba. Taj sud je dužan da u roku od tri dana od dana prijema tog zahtjeva Vrhovnom sudu dostavi spise predmeta. Paralelno sa tim, Vr-

hovni sud tužbu dostavlja Pravobranilaštvu Republike Srpske, koje u roku od osam dana od dana prijema tužbe dostavlja svoje izjašnjenje na navode tužbe. Na ostala pitanja postupka po tužbi, a koja nisu uređena ovim zakonom, primjenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje parnični postupak o sporu male vrijednosti, nezavisno od vrste i visine tužbenog zahtjeva.

Pravo na pravično zadovoljenje po ovom zakonu nemaju republički organi uprave, organi jedinica lokalne samouprave, javne službe i drugi nosioci javnih ovlaštenja kada učestvuju kao stranke u sudskim postupcima. Dakle, subjektima javnog prava nije priznato pravo na pravično zadovoljenje iz više razloga, a jedan od njih proizilazi iz suštine i smisla prava na pravično zadovoljenje koje se iscrpljuje u nastojanju da se strankama koje nisu ostvarile pravo na suđenje u razumnom roku isplati određeni iznos na ime nematerijalne štete, odnosno na ime pretrpljenog bola, stresa, straha, psihičkog iščekivanja, neizvjesnosti o njenoj sudbini i njenom zahtjevu itd. U presudi Kipar protiv Turske (presuda Velikog vijeća od 10. maja 2001. godine) u vezi sa pravičnom naknadom, ESLJP navodi „imajući u vidu prirodu Konvencije da pojedincima, a ne državi, direktno ili indirektno je povrijeđeno jedno ili više konvencijskih prava. Stoga, kada se dodjeljuje pravična naknada to uvijek treba činiti u korist individualnih žrtava, odnosno pojedinaca“.¹³

Pravično zadovoljenje zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku može se ostvariti na nekoliko načina, i to: 1) utvrđivanjem povrede prava na suđenje u razumnom roku, 2) utvrđivanjem povrede prava na suđenje u razumnom roku i dosuđivanjem novčane naknade, 3) utvrđivanjem povrede prava na suđenje u razumnom roku i dosuđivanjem novčane naknade i objavljivanjem presude da je stranci u sudskom postupku bilo povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku, i 4) utvrđivanjem povrede prava na suđenje u razumnom roku i objavljivanjem presude da je stranci u sudskom postupku bilo povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku.¹⁴

Primjena jednog od navedenih načina pravičnog zadovoljenja zavisi od konkretnog slučaja. Ako utvrdi povredu prava na suđenje u razumnom roku, Vrhovni sud može, na zahtjev tužioca, da donese *presudu kojom se utvrđuje da je tužiocu bilo povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku*, kao i *da joj dosudi novčano obeštećenje*. Izuzetno, sud može, imajući u vidu sve okolnosti slučaja, a naročito ponašanje tužioca, da *presudom utvrdi samo povredu prava na suđenje u razumnom roku*. Dakle, ovo je izuzetak od odredbe člana 27 Za-

¹³ Navedeno prema obrazloženju Prijedloga zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku, dio VI Razlike prijedloga u odnosu na nacrt zakona. Tekst Prijedloga je dostupan na internet stranici Narodne skupštine Republike Srpske.

¹⁴ U Zakonu se koriste dva termina; novčana naknada i novčano obeštećenje, što je problematično jer se radi se o istoj vrsti pravičnog zadovoljenja, te se predlagač Zakona trebao opredijeliti za jedan pojam.

kona u kojem se izričito navodi: „zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, stranci u sudskom postupku dosuđuje se novčano obeštećenje“. Prilikom tumačenja ovog izuzetka trebalo bi poći od suštine novčanog obeštećenja koja se sastoji u pravičnom zadovoljenju, odnosno satisfakciji zbog stanja nesigurnosti u kojem se stranka našla, ne svojom krivicom ili greškom, a u vezi sa ostvarivanjem svojih građanskih prava ili obaveza ili zbog krivičnog postupka koji je protiv nje vođen. Postavlja se pitanje u kojim konkretnim slučajevima bi se mogao primijeniti ovaj izuzetak, odnosno šta se podrazumijeva pod formulacijom „naročito ponašanje stranke“? Nije u potpunosti prihvatljivo obrazloženje predlagača Zakona prema kojem je „formulacija „naročito ponašanje stranke“ potpuno jasna jer će odluka suda zavisiti od ponašanja same stranke, odnosno da li je stranka doprinijela svojim ponašanjem dužini postupka, bilo činjenjem bilo nečinjenjem“. Naime, ako je stranka svojim ponašanjem doprinijela dužini postupka, bilo činjenjem bilo nečinjenjem, postavlja se pitanje da li u tom slučaju postoji povreda prava na suđenje u razumnom roku i da li će sud u tom slučaju donijeti presudu kojom se utvrđuje da je tužiocu bilo povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku. Naime, sud je obavezan da prilikom postupanja po tužbi uzme u obzir sve kriterijume za ocjenu trajanja suđenja u razumnom roku i određivanje novčanog obeštećenja (čl. 5 Zakona) među kojima je i ponašanje podnosioca pravnog sredstva. Stoga bi, prema našem mišljenju, bilo logično da sud u slučaju kada je „stranka doprinijela svojim ponašanjem dužini postupka“ kao što se to u obrazloženju Prijedloga navodi, da sud utvrdi da ne postoji povreda prava na suđenje u razumnom roku.

Novčano obeštećenje određuje se u iznosu od 300 KM do 3.000 KM po predmetu, a izuzetno, u posebnim slučajevima kada je više lica oštećeno u sudskom postupku u kojem je utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku, naknada štete može iznositi do 20.000 KM po predmetu. Prilikom utvrđivanja visine novčanog obeštećenja moraju se uzeti u obzir kriterijumi koji su utvrđeni u članu 5 ovog zakona. Sredstva za isplatu novčanog obeštećenja i naknada imovinske štete obezbjeđuju se u budžetu Republike Srpske. Naknada se isplaćuje iz budžeta Republike Srpske u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva za isplatu novčanog obeštećenja.

Posebna vrsta pravičnog zadovoljenja jeste *objavljivanje presude*. Zakonom je predviđeno da se u slučaju kada sud utvrdi povredu prava na suđenje u razumnom roku, može na zahtjev tužioca, pored novčanog obeštećenja, odlukom naložiti objavljivanje presude. U tom slučaju, sud za koji je presudom utvrđeno da je neopravdano odugovlačio postupak i odlučivanje, dužan je da objavi presudu na internet stranici suda. Presuda mora biti dostupna javnosti na internet stranici u periodu od 60 dana, nakon čega se, po službenoj dužnosti, briše. Na zahtjev tužioca, presuda se može i prije isteka roka od 60 dana brisati sa internet stranice suda.

Pored navedenih vrsta pravičnog zadovoljenja zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, Zakonom je predviđeno da se *pravo na naknadu materijalne štete* zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku ostvaruje tužbom u parničnom postupku kod nadležnog suda, primjenom opštih pravila o naknadi štete.

Zakonom je predviđena *mogućnost poravnanja* za lice koje je Evropskom sudu za ljudska prava podnijelo predstavku zbog toga što smatra da je povrijeđeno njegovo pravo na suđenje u razumnom roku, a o kojoj nije donesena odluka o prihvatljivosti ili osnovanosti. To lice može podnijeti Vladi Republike Srpske prijedlog za poravnanje o novčanom obeštećenju, uz navođenje datuma predaje predstavke Evropskom sudu za ljudska prava, a zaključeno poravnanje predstavlja izvršnu ispravu. Međutim, lice koje je podnijelo apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine ne može podnijeti zahtjev za ubrzanje postupka po ovom zakonu.

Zakonom je predviđena obaveza nadležnih sudova da vode sljedeće registre: Registar o podnesenim zahtjevima za ubrzanje postupka i Registar odluka o podnesenim zahtjevima za ubrzanje postupka, Registar o podnesenim tužbama za utvrđivanje povrede prava na suđenje u razumnom roku i na pravično zadovoljenje zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku i Registar odluka o podnesenim tužbama. Zakonom je predviđeno da Pravilnik o sadržini i načinu vođenja registara o postupcima iniciranim pravnim sredstvima za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku donosi ministar pravde u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona. Pravilnik je donesen i objavljen nedugo nakon što je Zakon stupio na snagu (*Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 6/21 od 28.1.2021. godine). Pravilnikom je predviđeno da navedene registre uspostavljaju i vode osnovni sudovi, okružni sudovi, okružni privredni sudovi, Viši privredni sud i Vrhovni sud Republike Srpske. Nadležni sudovi su dužni da podatke iz registara dostavljaju Ministarstvu pravde na početku svakog mjeseca za prethodni mjesec. Na ovaj način se uspostavlja jedan vid kontrole nad radom sudova, odnosno nad primjenom Zakona jer je osnovni cilj zakona obezbjeđivanje efikasne primjene propisa što predstavlja preduslov za ostvarivanje principa vladavine prava.

3. KRITERIJUMI ZA UTVRĐIVANJE POVREDE PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

Pravo na suđenje u razumnom roku je pravo na brzu i efikasnu, ali istovremeno na „pravičnu“ pravdu.¹⁵ Činjenica je da građani jedne države očekuje

¹⁵ Efikasnost svakog pravosudnog sistema, bez obzira na specifičnosti, zavisi od nekoliko glavnih faktora, a to su: kvalitetni propisi, efikasno organizovan rad sudskih organa, dovoljan budžet kojim se raspolaže, regulisanje ponašanja stranaka i suda u postupku, ali i politička situacija u državi. Opširnije o ovome vidite Vodič, 15.

zakonitu i efikasnu pravdu, odnosno da u svakom sudskom postupku budu pravilno utvrđene relevantne činjenice uz poštovanje normi procesnog i materijalnog prava i da postupak bude sproveden u što kraćem vremenskom roku. Suština je u zahtjevu da se pojedincima obezbijedi brzo i zakonito ostvarivanje njihovih prava ili odlučivanje o njihovim obavezama. Postavlja se pitanje da li je u cilju efikasnog postupanja sudova neophodno precizno postaviti rokove za svaku procesnu radnju ili bi takvo precizno postavljanje rokova bilo na štetu principa zakonitosti i pravičnosti jer bi se moglo desiti da zbog propisanih rokova postupanja činjenice budu nepotpuno utvrđene, odnosno da brzina postupanja bude na štetu utvrđivanja materijalne istine. Problem se rješava tako što se najčešće ne propisuju tačni rokovi, već se efikasnost sudskog postupka nastoji postići postavljanjem zahtjeva da sudovi predmete rješavaju u „razumnom roku.“ Smatra se da je razuman rok objektivno potrebno vrijeme da se odluči o nekom pravu ili obavezi i da se takva odluka izvrši, odnosno da se utvrdi osnovanost krivične optužbe protiv nekoga.¹⁶

Dakle, pojam razumnog roka je pravni standard, a Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP) je tokom suđenja za povredu člana 6 Konvencije ustanovio određene kriterijume koji predstavljaju polaznu osnovu za utvrđivanje „razumnog roka“ u svakom konkretnom slučaju. Naime, razumnost dužine postupka mora se ocijeniti u svjetlu okolnosti predmeta i uz uvažavanje sljedećih kriterijuma: složenost predmeta, ponašanje podnosioca zahtjeva, ponašanje mjerodavnih vlasti, kao i značaja predmeta za podnosioca predstave. Navedene kriterije je primjenjivao Ustavni sud BiH prilikom odlučivanja po apelacijama za povredu člana 6 Konvencije. Na osnovu toga su data i obrazloženja pojedinih kriterijuma. Složenost predmeta se odnosi na složenost činjenica koje treba utvrditi, složenost pravnih pitanja o kojima treba odlučiti i složenost postupka u cjelini. Kada je u pitanju ponašanje podnosioca zahtjeva, prema standardima koji su utvrđeni u postupcima pred ESLJP, od stranke u postupku koja je podnijela zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku se zahtijeva da pokaže marljivost u poštovanju i izvršavanju proceduralnih zahtjeva koji su relevantni, da se uzdrži od bilo kakvih taktika odgađanja, kao i da iskoristi mogućnosti koje su joj pružene relevantnim propisima za okončanje postupka.¹⁷ U ocjeni postupka koji je vođen pred redovnim sudovima radi zaštite od klevete Ustavni sud je zaključio da, i pored evidentne neažurnosti sudova koji su doprinijeli odugovlačenju postupka, apelantov propust da podnese urednu tužbu, odnosno da tužbu potpuno uredi po rješenju suda, u dovoljnoj mjeri opravdava dužinu trajanja predmetnog postupka¹⁸ Kriterijum koji se odnosi

¹⁶ Vid. Vodič – suđenje u razumnom roku, 17.

¹⁷ Vid. Vodič – suđenje u razumnom roku, 40.

¹⁸ Ustavni sud, Odluka broj AP 2240/05 od 9. novembra 2006. god.

na ponašanje mjerodavnih vlasti podrazumijeva da sudovi i drugi organi moraju preduzeti sve mjere i radnje određene propisima, kako bi postupak koji vode bio okončan u „razumnom roku“. Smatra se da ponovljeno vraćanje predmeta, nakon odluke o pravnom lijeku, od višeg suda nižem sudu može voditi kršenju prava na donošenje odluke u razumnom roku bez obzira na ukupno trajanje postupaka. Tako npr. „kršenje prava na suđenje u „razumnom roku“ postoji kada se postupak u radnom sporu tri puta vraćao u prvostepenu fazu nakon što je odlukama drugostepenog suda ukidana prvostepena presuda i predmet vraćen na ponovno odlučivanje“.¹⁹ Značaj predmeta za stranke u postupku se odnosi na značaj prava o kome se odlučuje u konkretnom sporu. Npr. „postupak u kojem se odlučivalo o apelantovom tužbenom zahtjevu da se vrati na posao i da mu se isplate plate, te ostvare prava iz radnih odnosa predstavlja postupak koji je izuzetno važan za apelanta i zbog čega ga treba što hitnije riješiti“.²⁰ Postoji veliki broj presuda ESLJP i odluka Ustavnog suda BiH, kao i bogata sudska praksa zemalja u regionu, tako da ne bi trebalo da postoje problemi u primjeni ovog Zakona iako on predstavlja novinu u našem pravnom sistemu.

4. ZAKLJUČAK

Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku ima intenciju da u okviru domaćeg pravosudnog sistema obezbijedi djelotvornu pravnu zaštitu prava na suđenje u razumnom roku svakom građaninu koji smatra da mu je ovo pravo povrijeđeno pred pravosudnim institucijama Republike Srpske. Umjesto da se zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku obraćaju apelacijom Ustavnom sudu BiH građani će koristiti pravna sredstva koja su predviđena ovim Zakonom. Međutim, samim propisivanjem pravnih sredstava za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, još uvijek nije dostignut nivo zaštite ovog prava koji se od Republike Srpske očekuje. U tom cilju neophodno je obezbijediti adekvatnu primjenu evropskih standarda, odnosno kriterijuma za utvrđivanje povrede prava na suđenje u razumnom roku. S tim u vezi, napominjemo da je Zakonom u članu 2 stav 3 izričito predviđeno da se „povreda prava na suđenje u razumnom roku utvrđuje u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu.“

Pravo na sudsku zaštitu zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku ima *svako ko smatra da nije u razumnom roku odlučeno o njegovim građanskim pravima i obavezama ili krivičnoj optužbi protiv njega*. Pravna sredstva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku su *zahtjev za ubrzanje postupka i tužba za utvrđivanje povrede prava na suđenje u razumnom*

¹⁹ Ustavni sud, Odluka broj AP 385/12 od 26. februara 2015. god.

²⁰ Ustavni sud, Odluka broj AP 3007/07 od 14. aprila 2010. god.

roku i na pravično zadovoljenje zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku. Iz navedenog proizilazi da je zakonodavac prihvatio kombinovani sistem zaštite prava na suđenje u razumnom roku, čime se nastoji postići s jedne strane ubrzanje postupka, a s druge strane i pravično obeštećenje stranke zbog neprijatnosti koje su joj prouzrokovane predugim trajanjem postupka. U cilju ujednačavanja sudske prakse prilikom određivanja visine novčanog obeštećenja, zakonodavac je odredio da se novčano obeštećenje određuje u iznosu od 300 KM do 3.000 KM po predmetu, a izuzetno, u posebnim slučajevima kada je više lica oštećeno u sudskom postupku u kojem je utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku, naknada štete može iznositi do 20.000 KM po predmetu.

Centralno pitanje koje se javlja u primjeni ovog Zakona jeste pitanje kada postoji povreda prava na suđenje u razumnom roku, odnosno šta praktično znači „suđenje u razumnom roku“? U odgovoru na ovo pitanje sudovi će imati na raspolaganju bogatu praksu ESLJP i Ustavnog suda BiH, tako da smatramo da ne bi trebalo da postoje značajniji problemi u primjeni istog. Ono što je ostalo izvan domena ovog Zakona, a što je prema našem mišljenju trebalo da bude sastavni dio ovog Zakona, jeste uspostavljanje posebnih pravila o odgovornosti sudije čijim nemarom je došlo do povrede prava na suđenje u razumnom roku. Takva norma bi, pored postojećih, uveliko doprinjela uspostavljanju efikasnijeg vođenja sudskih postupaka u Republici Srpskoj.

LISTA REFERENCI

Pravni dokumenti i sudska praksa

1. Vodič kroz član 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima – pravo na pravično suđenje, Podgorica, septembar 2019;
2. Vodič – suđenje u razumnom roku, izdavači: Ustavni sud Bosne i Hercegovine, The AIRE Centar, Sarajevo 2021;
3. Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku, *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 99/20 od 13.10.2020;
4. Nacrt zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku Republike Srpske;
5. Prijedlog zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku Republike Srpske;
6. Ustavni sud, Odluka broj AP 2240/05 od 9. novembra 2006. godine;
7. Ustavni sud, Odluka broj AP 385/12 od 26. februara 2015. godine;
8. Ustavni sud, Odluka broj AP 3007/07 od 14. aprila 2010. godine.

Full Professor Ivanka Marković, LL.D.

Faculty of Law, University of Banja Luka

RIGHT TO TRIAL WITHIN A REASONABLE TIME

Summary

The Law on Protection of the Right to Trial within a Reasonable Time has the intention to provide effective legal protection of the right to trial within a reasonable time within the domestic judicial system to each citizen whose right has been violated before the judicial institutions of Republika Srpska. Instead of appealing to the Constitutional Court of BiH within a system of protection of the right to fair trial before the CC BiH, citizens will use the legal means provided by this Law. However, by prescribing legal remedies for the protection of the right to a trial within a reasonable time, the level of protection of this right expected from the Republika Srpska has not yet been reached. In order to reach that goal it is necessary to ensure adequate application of European standards, i.e. criteria for determining the violation of the right to trial within a reasonable time. In this regard, we note that Article 2 (3) of the Law explicitly provides that “a violation of the right to a trial within a reasonable time shall be determined in accordance with the case law of the European Court of Human Rights in Strasbourg.”

Anyone who considers that his civil rights and obligations or a criminal charge against him has not been decided within a reasonable time has the right to the judicial protection within the abovementioned protection system. Remedies that ensure protection of the right to trial within a reasonable time are a request to expedite the proceedings and a lawsuit to establish a violation of the right to a trial within a reasonable time and to just satisfaction due to a violation of the right to a trial within a reasonable time.

It follows that the legislator accepted the combined system of protection of the right to a trial within a reasonable time, which seeks to speed up the procedure on the one hand, and fair compensation of the party on the other hand due to inconveniences caused by the excessive duration of the procedure. In order to unify the case law when determining the amount of monetary compensation, the legislator has determined that monetary compensation in the amount of 300 KM to 3,000 KM per case, and exceptionally, in special cases when several persons are injured in court proceedings where a violation of rights at trial within a reasonable time occurred, damages may amount up to 20,000 KM per case.

The central question that arises in the application of this Law is the question when a violation of the right to a trial within a reasonable time occurs, i.e. what a “trial within a reasonable time” practically means? In answering this question, the courts will have at their disposal the large EctHR’s and Constitutional Court of BiH’s case law what leads us to the conclusion that there should be no significant problems in its application. The responsibility of a judge whose negligence violated the right to a trial within a reasonable time remained outside the scope of this Law. In our opinion, regulation of this kind of responsibility should have been an integral part of this Law. Such regulations together with the existing ones, would greatly contribute to the establishment of more efficient court proceedings in the Republic of Srpska.

Key words: *Reasonable deadline; Request to expedite the proceedings; A lawsuit to establish a violation of the right to a trial within a reasonable time; Fair satisfaction.*